

FAKULTET ELEKTROTEHNIKE I RAČUNARSTVA
LABORATORIJ ZA INTERAKTIVNE SIMULACIJSKE SUSTAVE

Interaktivni simulacijski sustavi

Iscrtavanje

Prof.dr.sc. Krešimir Ćosić
Dr.sc. Siniša Popović

LISS, FER, Zagreb

1

Iscrtavanje

- ▶ Postupak stvaranja 2D slike iz 3D virtualne scene
- ▶ Obuhvaća niz različitih postupaka
- ▶ Ulaz
  - Virtualna scena, u kojoj se nalaze 3D modeli predstavljeni na odgovarajući način i izvori svjetla
  - Virtualna kamera (ili promatrač) s parametrima poput položaja, orijentacije, širine vidnog polja itd.
- ▶ Izlaz
  - 2D slika na projekcijskom platnu kamere koja se onda može prikazati na raznim prikaznim uređajima

LISS, FER, Zagreb

2

Iscrtavanje

- ▶ Značaj u simulatorima – dovoljno brzo generiranje dovoljno kvalitetne slike virtualne scene da bi obuka u simulatoru doprinijela kvaliteti obavljanja zadatka u stvarnom svijetu

LISS, FER, Zagreb

3

Iscrtavanje

- ▶ Značaj u simulatorima – dovoljno brzo generiranje dovoljno kvalitetne slike virtualne scene da bi obuka u simulatoru doprinijela kvaliteti obavljanja zadatka u stvarnom svijetu
  - Sjetimo se pojmova **brzine iscrtavanja** i **ukupnog kašnjenja** iz ranijeg predavanja i problema do kojih mogu dovesti u simulatorima
    - Pojava simptoma simulatorske bolesti – dezorijentacije i mučnine
    - Degradacija djelotvornosti obuke zbog neprirodne interakcije
    - Smanjenje osjećaja prisutnosti – problem ako u simulatoru želimo proizvesti jači emocionalni efekt tijekom vježbe

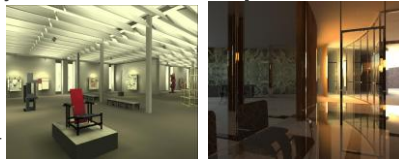
LISS, FER, Zagreb

4

Sveti gral iscrtavanja

► Fotorealistična iscrtana slika

- **Fotorealističan** – odgovara fotografiji stvarnog svijeta
- Izgled fotografije prvenstveno posljedica vrlo složene interakcije vrlo raznovrsnih materijala i svjetala u prirodi
- Računala nailaze na probleme u postizanju fotorealističnosti, posebice zbog ograničene računske moći za simuliranje tih složenih interakcija

LISS, FER, Zagreb

5

Sveti gral iscrtavanja

► Fotorealistična iscrtana slika

- Tijekom iscrtavanja samo se aproksimira interakcija svjetla i materije u stvarnom svijetu; postoje aproksimacije raznih točnosti
- **Phongov model osvjetljenja** – **lokalni** model osvjetljenja, uzima u obzir samo svjetlo koje dolazi direktno iz izvora svjetla. Sve refleksije svjetla u sceni između objekata, koje se u ovom modelu ne promatraju, aproksimiraju se ambijentalnim svjetlom
- **Praćenje zrake** (ray tracing) – jedan **globalni** model osvjetljenja, uzima u obzir i indirektne izvore svjetla kao refleksije svjetla od jednog objekta u sceni na drugi

LISS, FER, Zagreb

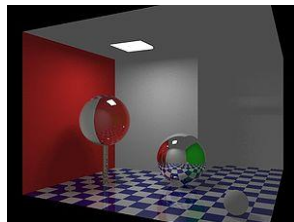
6

Sveti gral iscrtavanja

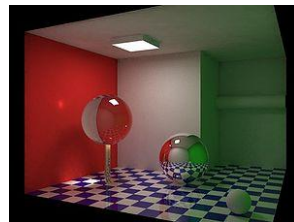
► Fotorealistična iscrtana slika

- Igra "uoči 5 razlika"

lokalni model

globalni model

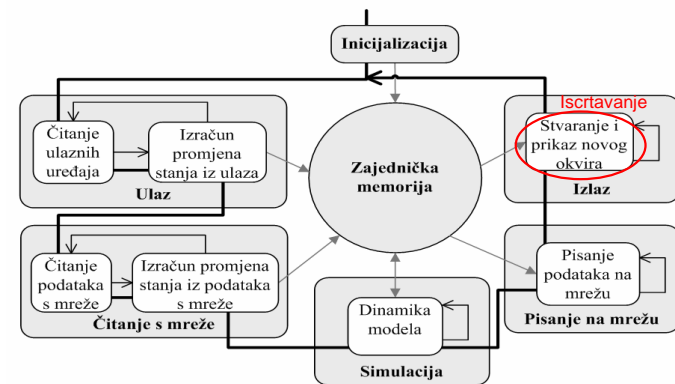

http://en.wikipedia.org/wiki/Global_illumination

LISS, FER, Zagreb

7

Generička simulacijska petlja otprije – gdje je iscrtavanje?

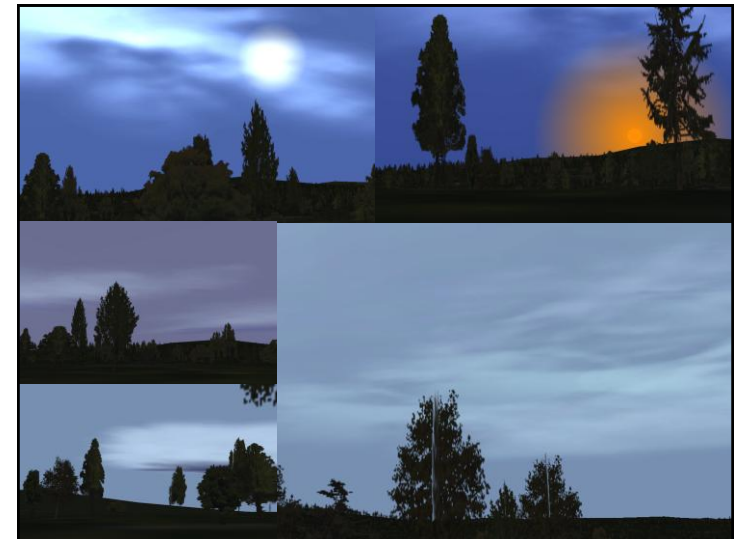
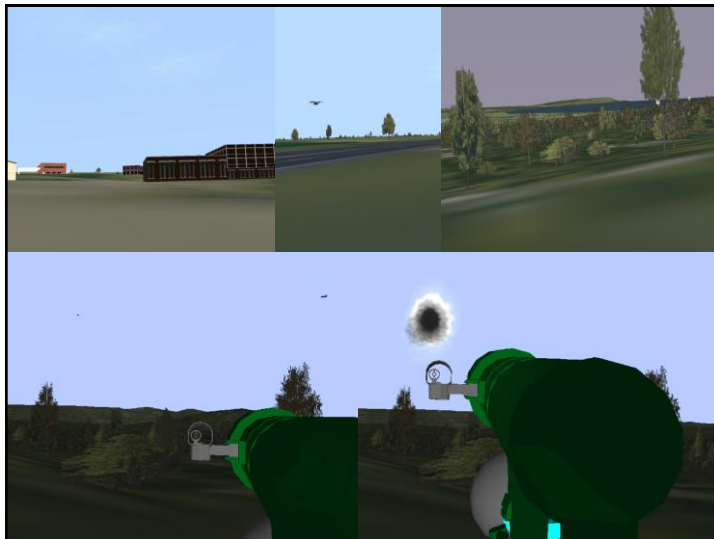
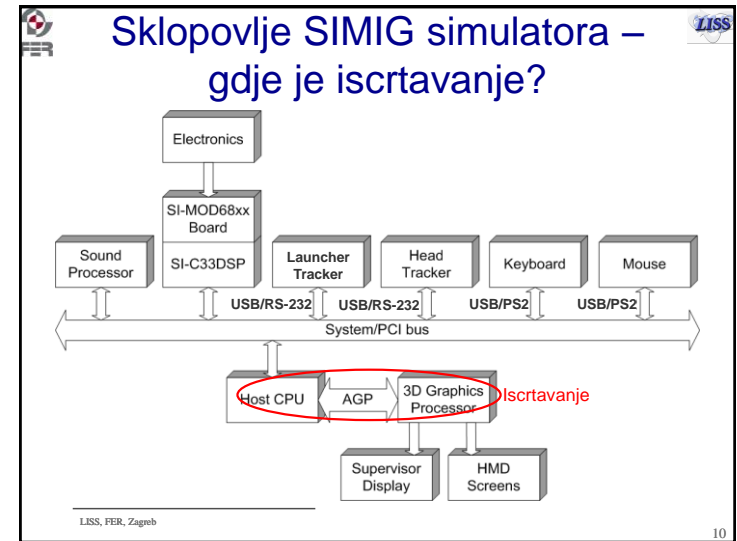
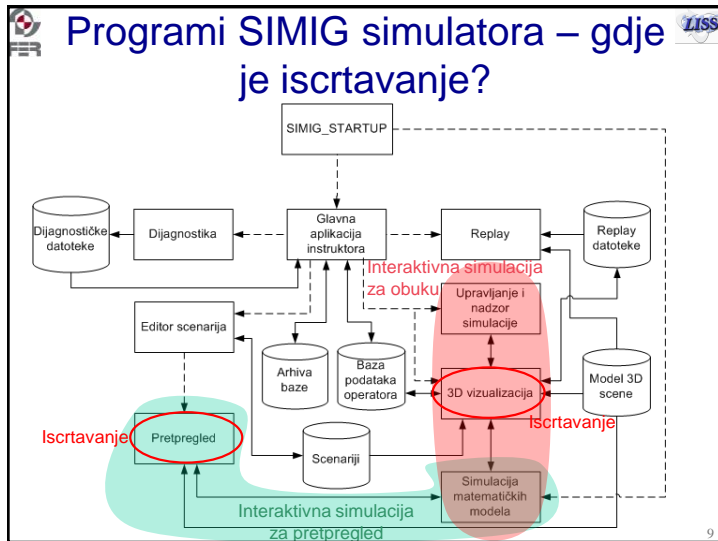

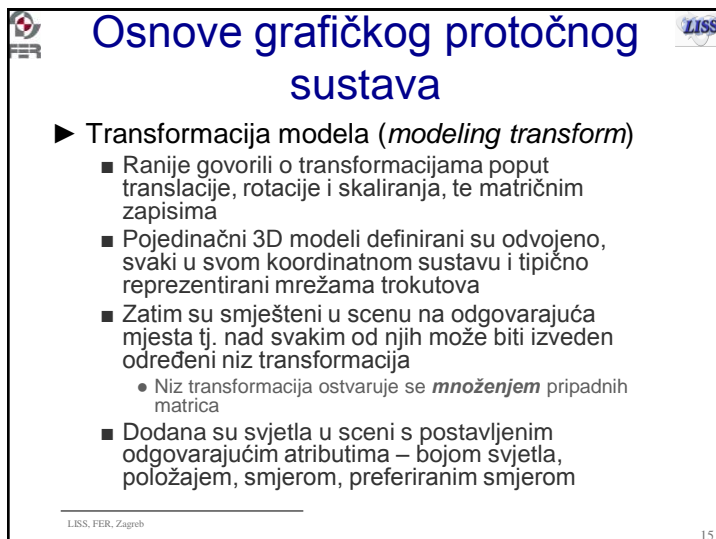
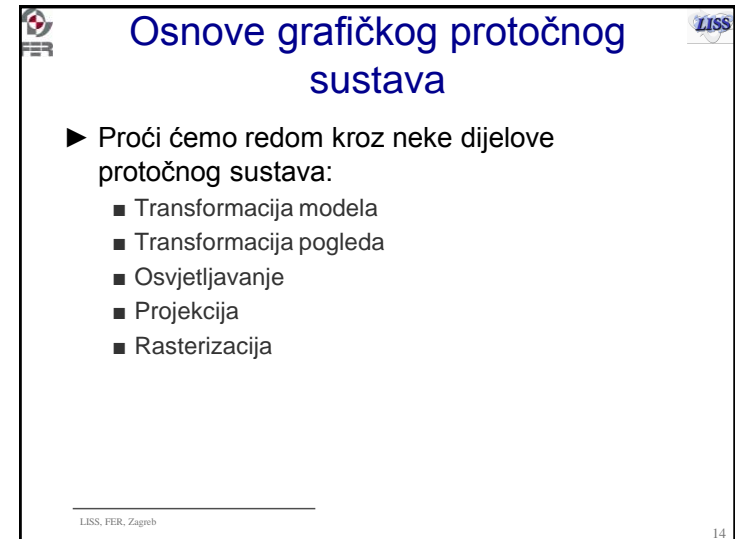
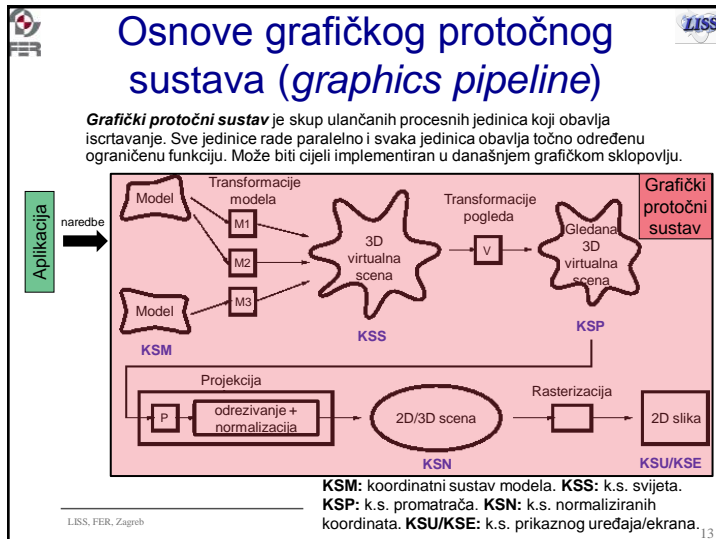
→ tok izvođenja (višedretvena arhitektura)

→ tok podataka

→ tok izvođenja (jednodretvena arhitektura)

8

Osnove grafičkog protočnog sustava

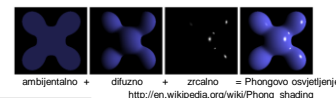
► Transformacija pogleda (*view transform*)

- U sceni je pozicioniran promatrač/kamera, zadan sa svojim položajem i orijentacijom (i drugim parametrima kao što je npr. vidno polje koje je nebitno za transformaciju pogleda)
- Iz koordinatnog sustava svijeta (KSS), koordinate točaka svih 3D modela te položaji i smjerovi svjetala transformiraju se u koordinatni sustav promatrača (KSP)

Osnove grafičkog protočnog sustava

► Osvjetljavanje (*lighting*)

- Kad su poznata svjetla i svi objekti u sceni (dakle i materijali), moguće je izračunati boju za pojedini vrh ili po pojedinom trokutu
  - Moguće je specificirati da li želimo računati po vrhu ili trokutu
  - Bitno – u ovom dijelu se boja samo računa i zapamti, ali trokut se ne ispunjava sada
- Koristi se **Phongov model osvjetljenja** (*Phong reflection model*)

Osnove grafičkog protočnog sustava

► Osvjetljavanje

■ Phongov model osvjetljenja

$$I_p = k_a i_a + \sum_{\text{svi izvori svjetla u sceni}} (k_d (L \cdot N) i_d + k_s (R \cdot V)^{\alpha} i_s)$$

boja točke p u sceni   ambijentalna   difuzna   zrcalna

- Boja točke p = zbroj interakcija **ambijentalne**, **difuzne** i **zrcalne** komponente **refleksivnosti materijala** (k) i **svjetala** (i) u sceni
- Ambijentalna komponenta – utjecaj sveprisutnog svjetla, koje **ne dolazi iz posebnog smjera niti posebnog izvora**
- Difuzna komponenta – svjetlo koje dolazi iz određenog izvora doprinosi boji u mjeri u kojoj se smjer upada svjetla poklapa s normalom objekta u točki p (**ne ovisi o promatraču**)
- Zrcalna komponenta – svjetlo koje dolazi iz određenog izvora doprinosi boji točke p u mjeri u kojoj reflektirana zraka svjetla ide prema promatraču (stvara odsjaj)

Osnove grafičkog protočnog sustava

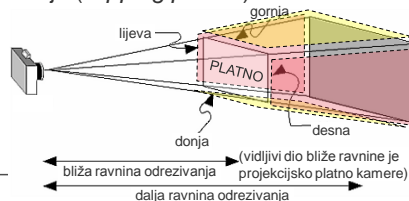
► Projekcija

- Zanima nas posebno samo perspektivna projekcija, ima i drugih tipova projekcije
- **Perspektivna projekcija** – scena se projicira na ravninu po pravcima koji svi prolaze kroz oko promatrača/kamere
- Što je objekt dalje od kamere, to će njegova projicirana slika biti manja

Osnove grafičkog protočnog sustava

► Projekcija

- Primjenjuje se pojednostavljen model promatrača/kamere tzv. **pinhole camera** – nema leća, “zjenica”/“otvor blende” je veličine jedne točke
- Vidno polje kamere može se zadati definiranjem **projekcijskog volumena** (*view frustum*) pomoću ravnina odrezivanja (*clipping planes*)

LISS, FER, Zagreb

21

Osnove grafičkog protočnog sustava

► Rasterizacija

- Postupak pretvaranja projicirane slike iz **vektorske** reprezentacije (matematička reprezentacija pojedinih projiciranih trokuta) u **rastersku** reprezentaciju (pokrivenost trokuta pikselima uređaja za prikaz).
- Obuhvaća sjenčanje, teksturiranje, razne testove poput testa dubine, stapanje na temelju prozirnosti (*alpha blending*) itd. Nešto detaljnije promotrit ćemo sjenčanje i testiranje dubine
- **Sjenčanje** (*shading*) – određivanje boje svih piksela koji pripadaju projiciranom trokutu na temelju boja pripisanih vrhovima/trokutima tijekom osvjetljavanja

LISS, FER, Zagreb

22

Osnove grafičkog protočnog sustava

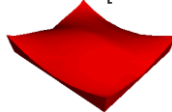
► Rasterizacija

- Zapravo se u sjenčanju ne određuje odmah boja piksela, već tzv. *fragmenti* koji predstavljaju kandidate za piksele i u sebi sadrže još informacija osim koordinata i boje. U okviru ovog kolegija nije neophodno raditi razliku, pa sve zovemo ‘pikseli’
- Dvije jednostavne vrste sjenčanja – vizualne razlike između njih dosta su očite:

konstantno

Gouraudovo [Gu ró ovo]

LISS, FER, Zagreb

http://freespace.virgin.net/hugo.elias/graphics/x_polygo.htm

23

Osnove grafičkog protočnog sustava

► Rasterizacija

- Konstantno sjenčanje (*flat shading*)
  - Tijekom osvjetljavanja ili direktnim zadavanjem boje, jedna konstantna boja određena je za cijeli trokut
  - Nakon projekcije, svi pikseli slike koji pripadaju projiciranom trokutu obojit će se tom bojom
- Gouraudovo sjenčanje
  - Tijekom osvjetljavanja ili direktnim zadavanjem boje, boja je određena za svaki pojedini vrh trokuta – različiti vrhovi istog trokuta stoga općenito imaju različite boje
  - Nakon projekcije, pikseli slike koji pripadaju projiciranom trokutu obojit će se interpoliranjem između boja vrhova
  - Složenije računanje od konstantnog, ali nije problem današnjem grafičkom sklopovlju – Gouraud se često koristi

LISS, FER, Zagreb

24

Osnove grafičkog protočnog sustava

► Rasterizacija

- **Z spremnik** – jedna od tehnika uklanjanja skrivenih ploha tj. onih koje nisu vidljive promatraču
- Također poznat kao **spremnik dubine scene** (*depth buffer*) – na mjesto svakog piksela sprema treću koordinatu promatraču najbliže točke u sceni, u odnosu na sve druge točke koje su se iz scene projicirale u taj piksel
  - Zašto Z spremnik? Iz običaja da u ravni projekcije govorimo o x i y koordinatama pa je z onda treća koordinata (tj. dubina). Npr. OpenGL ima tu konvenciju – u KSP-u pogled je usmjeren duž negativne z-osi pa je ravnina projekcije paralelna s xy ravninom

---

LISS, FER, Zagreb

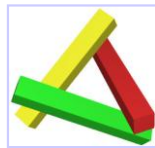
25

Osnove grafičkog protočnog sustava

► Rasterizacija

- Z spremnik omogućuje točno iscrtavanje objekata koji se međusobno djelomično zakrivaju
- U tom smislu, predstavlja bitno poboljšanje spram jednostavnog **slikarskog algoritma** (*painter's algorithm*)
  - Taj algoritam pokušava osigurati eliminaciju skrivenih ploha crtajući objekte od najdaljeg prema najbližem promatraču
  - Slikarskim algoritmom npr. ne bi bilo moguće korektno iscrtati objekte na slici, a Z spremnikom da

---

LISS, FER, Zagreb

26

Osnove grafičkog protočnog sustava

► Rasterizacija

- Velika prednost Z spremnika je što ne trebamo voditi računa kojim redoslijedom iscrtavamo
- Primjer iscrtanog automobila u OpenGL-u bez i sa upotrebom Z spremnika

<http://kyrah.net/scratch/opengl/cg-intro-2-reloaded.pdf>

LISS, FER, Zagreb

27

Osnove grafičkog protočnog sustava

► Rasterizacija

- Algoritam Z spremnika je jednostavan za implementaciju i brzo se izvodi
- Z spremnik očito zauzima memorijski prostor (dubinska informacija se čuva za svaki piksel)
- Na osobnim računalima ta količina memorije nije problematična i stoga se Z spremnik široko upotrebljava u današnjem grafičkom sklopovlju

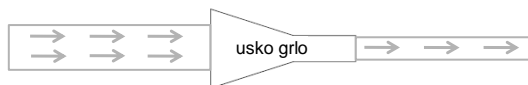

LISS, FER, Zagreb

28

Problemi kod iscrtavanja

- ▶ Svaka obrada u grafičkom protočnom sustavu traje određeno vrijeme
- ▶ Protočni sustav radi brzinom najsporije procesne jedinica, koja predstavlja **usko grlo** sustava (*bottleneck*)
- ▶ Za optimiziranje performansi unutar grafičkog protočnog sustava treba ustanoviti gdje je usko grlo

LISS, FER, Zagreb

29

Što utječe na brzinu iscrtavanja?

- ▶ Prijenos podataka u grafički protočni sustav (vrhovi, teksture) – to je dio prije grafičkog protočnog sustava (slanje naredbi iz aplikacije)
- ▶ Transformacije
- ▶ Izračun osvjetljenja
- ▶ Projekcija
- ▶ Sjenčanje
- ▶ Teksturiranje
- ▶ Test dubine (ažuriranje stanja Z spremnika)
- ▶ Drugi testovi i upotreba nekih naprednijih mogućnosti

LISS, FER, Zagreb

30

Postupci optimizacije

- ▶ Ne ulazimo detaljnije u načine ustanovljavanja uskih grla unutar protočnog sustava
- ▶ Opisat ćemo samo nekoliko tehnika kojima se u grafički protočni sustav može poslati manja količina podataka iz aplikacije **ali bez narušavanja percepcije složenosti scene**
  - Odbacivanje geometrije (*culling*)
  - Razine detalja
  - Straničenje (*paging*) terena

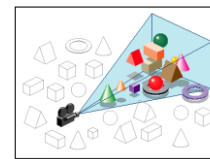
LISS, FER, Zagreb

31

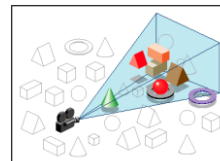
Odbacivanje geometrije

Bez odbacivanja svi vrhovi i trokuti ulaze u grafički protočni sustav

Odbacivanje na temelju projekcijskog volumena (*view frustum culling*) – u grafički protočni sustav šaljemo samo dio scene vidljiv promatraču
Ovo ćemo detaljnije promotriti

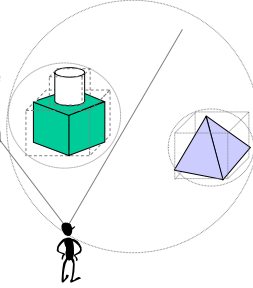
View frustum culling + odbacivanje zaklonjenih objekata (*occlusion culling*)

32

Odbacivanje na temelju projekcijskog volumena

- Odbacivanje na temelju projekcijskog volumena
  - Obavlja se na razini grafa scene, prije nego se vrhovi šalju u grafički protočni sustav
  - Upotrebljavaju se jednostavne obujmice i one se testiraju spram projekcijskog volumena
    - Sfera obujmica (*bounding sphere*)
    - Kvadar obujmica (*bounding box*) – kako ga naći ako znamo koordinate svih vrhova objekta?

LISS, FER, Zagreb

33

Odbacivanje na temelju projekcijskog volumena

- Za ovakvo odbacivanje bitna je prostorna organizacija baze podataka

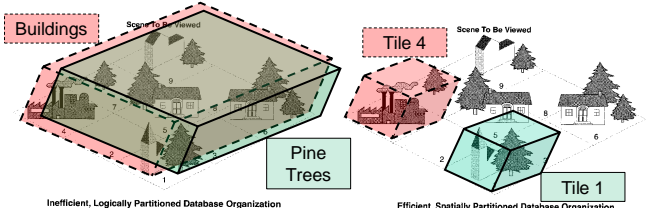

LISS

34

Odbacivanje na temelju projekcijskog volumena

- Čvorovi odmah ispod korijena u prostorno organiziranoj bazi imaju disjunktne obujmice – to povećava vjerojatnost da će se neki od njih odbaciti jer mu obujmica neće presjecati projekcijski volumen (za razliku od čvorova pod korijenom u logički organiziranoj bazi)

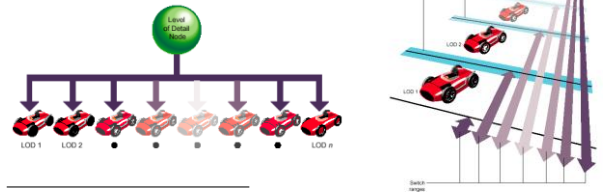

LISS

35

Razine detalja (level of detail, LOD)

- LOD čvorovi postoje u grafu scene – sadrže 3D modele istog objekta u različitim razinama detalja – ranije vidjeli kako se takvi modeli mogu izgraditi
  - Tijekom iscrtavanja LOD čvorovi omogućuju odabir odgovarajućeg modela tj. djeteta, na temelju trenutne udaljenosti modela od promatrača/kamere
  - Može se koristiti stapanje (*blending*) radi manje uočljivog prijelaza između susjednih razina detalja

LISS, FER, Zagreb

Slika preuzeta iz IRIS Performer™ Programmer's Guide

36

Straničenje terena

- ▶ Optimizacija iscrtavanja terena koji su preveliki da bi čitavi stali u memoriju računala i imaju previše poligona da bi ih cijele bilo moguće prikazati interaktivnom brzinom iscrtavanja
- ▶ Straničenje terena je varijacija na temu razina detalja
  - 3D model terena izradi se u više razina detalja
  - Ali ima još...

Za razliku od "običnih", ove razine detalja nikad nisu sve učitane u memoriju – potrebne razine detalja učitavaju se s tvrdog diska kada je potrebno tj. kada im se promatrač u sceni dovoljno približi

LISS, FER, Zagreb

37

Straničenje terena

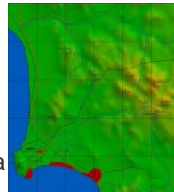
- ▶ S diska se dohvaćaju dijelovi kojima se korisnik približava u sve većoj razlučivosti
- ▶ Previsoke razlučivosti onih dijelova spram kojih se korisnik udaljava vraćaju se na disk te se umjesto njih učitavaju niže razine detalja
- ▶ Teren se tipično dijeli na osnovne ploče, koje se onda mogu predstaviti različitim razinama detalja

LISS, FER, Zagreb

38

Primjeri u SIMIG simulatoru

- ▶ Odbacivanje je ugrađeno u OpenSceneGraph programsku podršku koja implementira graf scene simulatora
- ▶ LOD čvorovi također su ugrađeni u OpenSceneGraph
- ▶ Straničenje terena podržano je od strane:
  - Terra Vista alata tijekom 3D modeliranja terena
    - 6 x 5 ploča, 3 LOD-a po ploči
  - OpenSceneGrapha tijekom iscrtavanja

LISS, FER, Zagreb

39

Razine alata za iscrtavanje

ALATI ZA ISCRTAVANJE

SIMIG 3D vizualizacija, Serious Sam, UT, Quake, web aplikacija

aplikacije

OpenSceneGraph, VRML, Serious Engine, Unreal Engine

međuprogrami (middleware):
grafovi scene,
pogoni računalnih igara

OpenGL, Direct3D

programska
sučelja za grafiku

nVidia GeForce *, ATI Radeon *

GRAFIČKO SKLOPOVLJE
(graphics processing units, GPUs)

LISS, FER, Zagreb

40

Zahvale

- ▶ Dio materijala u ovom predavanju preuzet je ili prilagođen iz nastavnih materijala na sljedećim adresama
  - <http://graphics.stanford.edu/courses/cs248-07/>
  - <http://medialab.di.unipi.it/web/IUM/Waterloo/html.html>